

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผลของงานวิจัย

ในอดีตที่ผ่านมา เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำนา มักจะมีการเลี้ยงสุกรเป็นอาชีพเสริม ร่วมกับการปลูกพืชผักสวนครัว โดยเลี้ยงประมาณครอบครัวละ 2-3 ตัว ซึ่งอาจจะเลี้ยงบริเวณใต้ถุนบ้าน หรือหลังบ้าน และอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกร จะมีรำข้าว ปลายข้าวที่ได้จากการทำนา พืชผักสวนครัวที่ปลูก และเศษอาหารจากการบริโภค การเลี้ยงวิธีนี้อาจจะเรียกว่า การเลี้ยงสุกรแบบหลังบ้าน ซึ่งผลดีของการเลี้ยงสุกรด้วยวิธีนี้ คือ เกษตรกรไม่ต้องลงทุนมาก ใช้แรงงานตนเองไปเรื่อยๆ จนถึงเวลาที่ส่งขายสุกร แต่ก็มีผลเสีย คือ เกษตรกรมักจะเลี้ยงสุกรพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งการเจริญเติบโตช้า ใช้เวลาในการเลี้ยงนาน อาจจะใช้เวลาเกือบปี ถึงจะขายส่งในตลาดได้ ให้ลูกน้อย อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อต่ำ เป็นต้น เกษตรกรบางรายจึงนิยมเลี้ยงสุกรลูกผสมดูรีออกเจอร์ซึ่งกับแลนด์เรซ-ลาร์จไวท์ ซึ่งทำให้อัตราการเจริญเติบโตดีขึ้น (ธีรศักดิ์, 2531)

การเลี้ยงสุกรของประเทศไทย ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาไปจากเดิมมาก ทั้งนี้ เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ มีการพัฒนาการเลี้ยงสุกรจากเลี้ยงปล่อย ใช้เศษอาหารเลี้ยง มาเป็นการเลี้ยงสุกรเชิงอุตสาหกรรม มีการนำเข้าสุกรพันธุ์ดีจากต่างประเทศ การปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตลาด การพัฒนาปรับปรุงด้านอาหารและยา การป้องกันโรค การพัฒนาการด้านพันธุ์สุกร การบริหารจัดการและการสุขาภิบาล เป็นต้น ทำให้สุกรที่ได้มีคุณภาพที่ดีและปริมาณการผลิตสุกรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่อาชีพการเลี้ยงสุกรก็ยังคงประสบปัญหา มากมาย โดยเฉพาะในด้านการสุขาภิบาลและมลพิษ ซึ่งมักจะเกิดกับเกษตรกรรายย่อย อาจเนื่องมาจากการขาดเงินทุนในการดูแลจัดการฟาร์ม การขาดความรู้ที่ถูกต้องในการเลี้ยงสุกร เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือดูแลให้ความรู้มีจำนวนน้อย อีกทั้งปัญหาโรคระบาด เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and Mouth Disease : FMD) โรคพื่ออาร์อาร์เอส (Porcine Reproductive Respiratory Syndrome : PRRS) เป็นต้น ทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐาน ผู้บริโภคเกิดความไม่เชื่อถือในสินค้า ส่งผลให้ราคาสุกรในตลาดผันผวน

นับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลและกำหนดมาตรการต่างๆ ในการส่งออกสินค้าสู่ตลาดประเทศที่เป็นสมาชิกองค์กรดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อการแข่งขันทางการค้าให้มากขึ้น หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการผลิตปศุสัตว์ในประเทศไทย คือ กรมปศุสัตว์ ได้ออกกฎระเบียบ กฎหมายรวมถึงมาตรการต่างๆ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดขององค์การการค้าโลกและองค์กรโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ

(Office International des Epizooties : OIE) ถือเป็นมาตรฐานการผลิตสินค้าทางการเกษตร (Good Agricultural Practice : GAP) (รุ่งนภา, 2544 : 40-47) ด้านการผลิตปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมปศุสัตว์ได้กำหนดนโยบายต่างๆ ในเรื่องความปลอดภัยของผู้บริโภคและเพิ่มศักยภาพในการส่งออก เช่น นโยบายในเรื่องของความปลอดภัยทางด้านอาหาร (Food Safety) ผลิตเนื้อและผลิตภัณฑ์ที่สะอาด ถูกหลักสุขอนามัย โดยจัดโครงการความปลอดภัยด้านอาหารตั้งแต่ฟาร์มปศุสัตว์ถึงผู้บริโภค (From Farm to Table) ซึ่งเป็นกระบวนการควบคุมคุณภาพจากไร่มาถึงโต๊ะอาหาร โดยจะเน้นในเรื่องสุขอนามัย กำหนดและรับรองมาตรฐานฟาร์มปศุสัตว์ โดยเฉพาะในเรื่องระบบการจัดการในฟาร์ม โรงฆ่าสัตว์ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ การขนส่ง ภาชนะบรรจุ และอื่นๆ ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและเพิ่มศักยภาพในการส่งออกเป็นสำคัญ

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้จัดให้มีการกองทุนกู้ยืมเพื่อการเกษตร และการส่งเสริมให้นำหลักการบริหารจัดการฟาร์มที่ถูกต้องได้มาตรฐานไปใช้ เนื่องจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทยส่วนใหญ่ยังขาดการบริหารดูแลจัดการฟาร์มและมาตรการควบคุม การป้องกันโรคอย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการปรับปรุงการบริหารจัดการรวมถึงระบบการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรไทยอย่างจริงจังก็จะสามารถรองรับมาตรการกีดกันทางการค้า และการควบคุมโรคในระยะยาวได้ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงมีนโยบายผลักดันฟาร์มเลี้ยงสัตว์เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร โดยมีกรมปศุสัตว์เป็นผู้ดูแล ในขณะที่เกษตรกรควรเร่งปรับระบบการเลี้ยงสุกรให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มของกรมปศุสัตว์ และเกษตรกรจะต้องให้ความร่วมมือกับกรมปศุสัตว์ในการจดทะเบียนฟาร์มเลี้ยงสุกรทั่วประเทศ เพื่อจะได้ทราบปริมาณสุกรทั้งหมดในประเทศและเร่งปรับระบบการเลี้ยงสุกรให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มเพื่อปรับปรุงคุณภาพเนื้อสุกรให้ปลอดสารตกค้างและมีสุขอนามัย นำไปสู่การวางแผนควบคุมการผลิตให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และหลังจากที่เกษตรกรได้ทำการจดทะเบียนฟาร์มเรียบร้อยแล้ว ทางภาครัฐจะดำเนินการผลักดันฟาร์มให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มต่อไป

อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกอำเภอหนึ่งที่มีการเลี้ยงสุกรค่อนข้างมาก ซึ่งจากการสำรวจ เมื่อปี พ.ศ. 2550 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย 175 ราย จำนวนสุกรทั้งสิ้นประมาณ 1,978 ตัว เฉลี่ยเลี้ยงสุกรครัวเรือนละ 11 ตัว แต่การบริหารจัดการฟาร์มและการเลี้ยงสุกรของเกษตรกรรายย่อย ยังคงมีการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน ขาดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการนำมาตรฐานฟาร์มไปใช้ ซึ่งเป็นผลให้เกษตรกรที่ไม่นำมาตรฐานฟาร์มมาใช้หรือไม่ผ่านมาตรฐานฟาร์ม ต้องประสบกับปัญหาต่างๆ ของสุกร อีกทั้งยังขาดสิทธิประโยชน์จากกรมปศุสัตว์ เช่น กรมปศุสัตว์จะจัดสรรวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยและโรคอหิวาต์สุกรให้มีจำหน่ายอย่างเพียงพอตามปริมาณสุกรของฟาร์มเลี้ยงสุกรมาตรฐาน กรมปศุสัตว์จะให้บริการการทดสอบโรคแท้งติดต่อในพ่อแม่พันธุ์สุกรโดยไม่คิด

มูลค่าสำหรับฟาร์มที่ได้มาตรฐาน กรมปศุสัตว์จะให้บริการตรวจวินิจฉัยและชันสูตรโรคสัตว์ โดยไม่คิดมูลค่าสำหรับตัวอย่างที่ส่งตรวจจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ได้มาตรฐาน เป็นต้น อีกทั้งยังส่งผลในระดับประเทศ เรื่องการเพิ่มศักยภาพในการส่งออกและรองรับมาตรการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะมาตรการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับวันจะถูกนำมาใช้เป็นเงื่อนไขทางการค้ามากขึ้นเป็นลำดับ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้มาตรฐานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้มาตรฐานฟาร์ม และปัญหาอุปสรรคในการใช้มาตรฐานฟาร์ม ทั้งนี้เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาาระบบมาตรฐานฟาร์มให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับฟาร์มเกษตรกรรายย่อยต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้มาตรฐานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้มาตรฐานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการใช้มาตรฐานฟาร์มและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงการใช้มาตรฐานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวางแผนด้านการส่งเสริมการใช้มาตรฐานฟาร์มให้มีความเหมาะสมกับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยต่อไป

ขอบเขตงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเลี้ยงสุกรน้อยกว่า 50 ตัว

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาถึงการใช้มาตรฐานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย โดยมีการกำหนดตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ภายในครัวเรือน ภาวะหนี้สิน ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุกร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การศึกษาดูงาน/ฝึกอบรมเกี่ยวกับด้านสุกร ทักษะคิดของเกษตรกรต่อการใช้มาตรฐานฟาร์ม และปัญหาอุปสรรคการใช้มาตรฐานฟาร์ม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการใช้มาตรฐานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดยสรุปกรอบแนวคิดได้ดังนี้

กรอบแนวคิด

ตัวแปรอิสระ (Independent variables)

ตัวแปรตาม (Dependent variable)

1. ปัจจัยด้านบุคคล

- 1.1 เพศ
- 1.2 อายุ
- 1.3 การศึกษา

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

- 2.1 รายได้
- 2.2 ภาวะหนี้สิน

3. ปัจจัยด้านสังคม

- 3.1 การได้รับข้อมูลข่าวสาร
- 3.2 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่
- 3.3 การศึกษาดูงาน/ฝึกอบรม
- 3.4 ทักษะคิดต่อการใช้มาตรฐานฟาร์ม
- 3.5 ปัญหาอุปสรรคการใช้มาตรฐานฟาร์ม

การใช้มาตรฐานฟาร์มของ
เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย

นิยามศัพท์

เกษตรกรรายย่อย หมายถึง เกษตรกรที่เลี้ยงสุกร น้อยกว่า 50 ตัว

มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร หมายถึง ข้อกำหนดมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสุกร ประกอบด้วย องค์ประกอบฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพสัตว์และการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้ สุกรที่ถูกสุขลักษณะและเหมาะสมต่อผู้บริโภค ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

ฟาร์มสุกร หมายถึง ฟาร์มที่ผลิตสุกรขุนเพื่อการค้า ฟาร์มพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกสุกรและ ฟาร์มเลี้ยงสุกร

ฟาร์มขนาดเล็ก หมายถึง ฟาร์มที่มีน้ำหนักหน่วยปศุสัตว์น้อยกว่า 6 (หนึ่งหน่วยปศุสัตว์ = 500 กิโลกรัม) (เทียบเท่าจำนวนสุกรน้อยกว่า 50 ตัว) (สมาคมสัตวแพทย์ควบคุมฟาร์มสุกรไทย, ระบบออนไลน์)

การจัดการฟาร์ม หมายถึง การดูแลจัดการปัจจัยการผลิตที่มีอย่างจำกัด เพื่อผลิตเป็นสินค้า หรือบริการเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยบรรลุเป้าหมายของฟาร์ม คือ กำไร และครอบครัว มีความสุข

การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ หมายถึง การจัดการเพื่อให้สัตว์อยู่ในสภาวะที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกายและจิตใจ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน ไม่มีความผิดปกติ ความพิการของร่างกาย และสัตว์ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการดำเนินงาน อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สิ่ง ที่อยู่รอบตัวมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต รู้จักปกป้องไม่ให้เกิดปัญหามลพิษต่อการดำรงชีวิต ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะต้องมีความรู้และมาตรการต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับ สถานการณ์และสภาพปัญหาที่เป็นอยู่

คณะผู้ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม หมายถึง คณะเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ที่ได้รับการแต่งตั้ง จากกรมปศุสัตว์ ให้ทำหน้าที่ตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม (กรมปศุสัตว์, 2546 : 1)

การตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์ม หมายถึง การตรวจฟาร์มเพื่อให้คำแนะนำ ประเมินและ ตรวจสอบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตรฐานฟาร์ม (กรมปศุสัตว์, 2546 : 1)

การรับรองมาตรฐานฟาร์ม หมายถึง การรับรองฟาร์มที่มีมาตรฐานในการจัดการฟาร์มที่ดี ทั้งด้านสุขอนามัย และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงการควบคุมและป้องกันโรคระบาดของ สัตว์ภายในฟาร์ม ตามหลักเกณฑ์ของการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มของกรมปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์, 2546 : 1)